

ки зрэння Т.А. Дэйка, найбольш частотныя (як і маркіравана адзіначныя) лексемы несут асобную інфармацыйную нагрузку ў дыскурсе. Гэта нагрузка выражаецца ў іх удельным весе ў семантыка-інфарматыўным прастранстве тэкстаў як адрэзкаў дыскурса. Найбольш частотныя словы як ключевыя суміруюць сэнс цэлага тэкста.

Прымяненне такога метаду пры адборы ключевых існуючых навука-публіцыстычных тэкстаў дазволіць атрымаць рэпрэзентатыўныя вынікі, раскрываючы заканамернасці існуючых ў межах вызначанага тыпу дыскурса мадыфікацыйных працэсаў лексічнай семантыкі.

*В.Г. Наталевіч, М.У. Юнаш
БДЭУ (Мінск)*

АКТУАЛЬНЫЯ ПРАБЛЕМЫ БЕЛАРУСКАЙ ЛЕКСІКАГРАФІІ: НЕКАТОРЫЯ АСАБЛІВАСЦІ ВУЧЭБНАГА СЛОЎНІКА

Галоўным прызначэннем вучэбнага слоўніка з'яўляецца навучанне мовы. Тэрмін «вучэбны» адносна слоўніка ўжываецца ў навуковай літаратуры з наступнымі значэннямі: 1) як абазначэнне любога тыпу слоўніка, прызначанага для навучання, — самастойнага (тлумачальнага, перакладнага, тэматычнага, спалучальнасці слоў, словаўтваральнага і інш.) або дапаможнага (складаная частка падручніка, вучэбнага дапаможніка і інш.), 2) як назва своеасаблівага «падручніка лексікі», у якім кожнаму слову даваліся б яго граматычная і стылістычная характарыстыкі, дакладнае тлумачэнне, адзначаліся б асноўныя парадыгматычныя характарыстыкі (сувязь з тэматычна роднаснымі словамі, сінонімы, антонімы, словаўтваральныя рады і інш.) і асноўныя правілы ўжывання гэтага слова ў маўленні, г.зн. сінтагматычныя ўласцівасці слова, правілы яго граматычнай і лексічнай спалучальнасці з іншымі словамі.

Як вызначае А.Я. Супрун, задача вучэбнага слоўніка, у адрозненне ад задачы традыцыйнага даведачнага слоўніка, заключаецца не ў тым, каб даць аднолькавыя даведкі па ўсіх словах, а ў тым, каб даць неабходныя звесткі па неабходных словах. Такім чынам, вучэбны слоўнік павінен вызначацца высокай ступенню выбіральнасці — ад словаспіса да вар'іравання набору звестак, якія даюцца пра розныя словы. Ён павінен мэтанакіравана вучыць таму, што неабходна.

Спецыфіка вучэбнага слоўніка заключаецца перш за ўсё ў адборы моўнага матэрыялу, што адбываецца ўжо на этапе складання зыходнага спіса апорных адзінак для далейшага лексікаграфічнага апісання. Словаспіс слоўніка павінен мець мінімальна-дастатковы характар, што можа быць дасягнута шляхам строгага ўліку квантытатывных параметраў слоў у іх асноўных значэннях, граматычных форм і сінтаксічных канструкцый, адбору тэматычна найбольш істотных слоў і словазлучэнняў.

Той факт, што любы вучэбны слоўнік уяўляе сабой вынік мэтанакіраванага адбору, з'яўляецца лексічным мінімумам у шырокім разуменні, змяшчае ў сабе дыялектычную супярэчнасць. З аднаго боку, такі слоўнік павінен у пэўнай ступені пакрываць усё тэксты зададзенага профілю і некаторыя цяжкасці, суаднесеныя з дадзеным этапам навучання, г.зн. выконваць функцыі лексічнага мінімуму і быць не вельмі кан-

крэтным. З другога боку, ён павінен змяшчаць матэрыял, неабходны для разумення тэксту, пабудаванага на спецыяльнай лексіцы. Гэтую задачу не можа рашыць ні адзін слоўнік, складзены на аснове якога-небудзь аднаго прынцыпу адбору (частотнага, тэматычнага, сітуацыйнага і інш.).

Структура вучэбных слоўнікаў характарызуецца дзвюма асноўнымі асаблівасцямі: спосабамі семантызацыі лексічных адзінак, а таксама спосабамі і прыёмамі раскрыцця парадыгматычных і сінтагматычных уласцівасцей і адносін гэтых адзінак.

Семантызацыя лексічных адзінак з'яўляецца найважнейшым структурным кампанентам тлумачальнага вучэбнага слоўніка, а ў пэўнай ступені яна прысутнічае і ў слоўніках іншых тыпаў. У перакладных вучэбных слоўніках семантызацыя ажыццяўляецца з дапамогай перакладных эквівалентаў, у тлумачальных слоўніках — азначэннямі.

Важнае значэнне для вучэбнага слоўніка набывае адлюстраванне сінтагматычных і парадыгматычных сувязей слоў. Агульнавядома, што нават веданне лексікі той мовы, якая вывучаецца, не гарантуе правільнага ўжывання слоў у маўленні. Нярэдка пад уплывам інтэрферэнцыі студэнты ўтвараюць ненарматыўныя спалучэнні слоў. Таму патрабуюцца слоўнікі, у якіх прадстаўлены найбольш устойлівыя нарматыўныя сувязі слоў. Парадыгматычныя адносіны маюць месца ў тэматычных, сінанімічных, антанімічных слоўніках, у якіх прадстаўлены парадыгмы тэматычна звязаных слоў, а таксама ў тлумачальных, дзе лексіка-семантычныя варыянты мнагазначнага слова таксама прадстаўлены ў пэўных парадыгмах.

Т.В. Пузевіч

ГрГУ ім. Я. Купалы (Гродно)

АНГЛИЙСКИЕ ТЕРМИНЫ-ФРАЗЕМЫ В АСПЕКТЕ СЕМАНТИЧЕСКОЙ СЛИТНОСТИ (НА ПРИМЕРЕ ТЕРМИНОСФЕРЫ «БИЗНЕС И ФИНАНСЫ»)

Ядро любого языка для специальных целей составляют термины — единицы, наиболее четко и однозначно выражающие понятия определенной предметной области. При этом термины-словосочетания, или термины-фраземы (данная номинация указывает на воспроизводимый и устойчивый характер наименования), составляют 60–95 % общего состава единиц в различных терминосистемах. Ценное преимущество терминов-фразем, в отличие от однословных терминов, состоит в их однозначности и способности эксплицитировать логические отношения между понятиями в терминосистеме.

Одной из важных характеристик термина-фраземы является степень семантической слитности компонентов. В результате анализа в аспекте семантической слитности терминов-фразем, входящих в терминосферу «бизнес и финансы», были выявлены следующие классы единиц: 1) неидиоматические термины: фразеологические выражения и фразеологические сочетания; 2) идиоматические термины: фразеологические единства и фразеологические сращения. Термин-фразема является идиоматическим, если в его состав входит хотя бы один компонент, которому в данном обороте приписывается неузуальное (несловарное) значение.